

FÜGG ZSOLT – BABOS LÁSZLÓ

Hadak útján

Az 1947–48-as pakisztáni–indiai háború

A második világháború után Európára a béke időszaka köszöntött, s ezt csak néhány kisebb konfliktus zavarta meg egészen a kilencvenes évek elejéig. A világ más tájain élő emberek azonban nem voltak ilyen szerencsések. A nagy világegés elmúltával ugyanis nem szűntek meg a harcok, háborúk, sőt egyes különösen szerencsétlen vidékeken háborúk sorát vívták. Ilyen háborús sorozatot tudhat maga mögött India és Pakisztán is. E sorozatból most elsőként az 1947–48-as kasmíri háborúnak történetéről szólnunk röviden.

Mivel a világ érdeklődését ekkoriban a nagyhatalmak egyre fokozódó szembenállása kötötte le, így e konfliktusnak a kortársak nem szenteltek túl nagy figyelmet. A háború hatása a térség történelmére mégis jelentős, mivel a kezdeti problémákon nem sikerült úrrá lenni (ezek zömmel ma is meg vannak), s ez újabb és újabb háborúkhöz, fegyveres összetűzésekhez vezetett.

A függetlenség elnyerése, az első problémák

A mai Pakisztán, India és Banglades 1947 augusztusáig angol gyarmat volt, s együt alkották Brit-Indiát. A későbbi konfliktus csírái már a gyarmati uralom idején kialakultak. A függetlenségért számos szervezet küzdött, s közülük idővel a Muzulmán Liga és az Indiai Nemzeti Kongresszus emelkedett ki. Erősen leegyszerűsítve a Muzulmán Liga elsősorban Mohamed híveit tömörítette, míg a Kongresszusban főleg a hindu lakosság bízott. Az idők során a két párt közötti konfliktus egyre inkább elmélyült, és a gyarmati uralom utolsó éveire gyakorlatilag lehetetlenné vált köztük a pár-

beszéd. Ennek számos oka volt, egyrészt kezdettől fogva adva voltak a vallási ellentétek, másrészt az angolok is tudatosan a függetlenségi erők megosztására törekedtek. A későbbiekre nézve a legfontosabb eltérés a két párt programjában az volt, hogy a Muzulmán Liga egy önálló muszlim államot szeretett volna kiszakítani Brit-Indiából, ezzel szemben a Kongresszus egyben kívánta tartani az országot a függetlenség elnyerése után is.

A második világháborút követően a nemzeti mozgalmak a világ több térségében felerősödtek, és ezek hatására a megrendült brit birodalom vezetése Indiában is kénytelen volt újraértékelni gyarmati politikáját. Hogy a függetlenségi mozgalmak vitorlájából kifogják a szelet, valamint hogy a Kongresszust és a Muzulmán Ligát még inkább egymás ellen fordítsák, különböző rendezési terveket készítettek. E tervek azonban nem érték el céljukat, és az indiai helyzet egyre súlyosabbá vált. Előbb az angolok elleni megmozdulások fokozódtak, majd heves vallási összetűzésekre, mézárhlásokra került sor (nem utolsósorban a rendezési terveknek köszönhetően), s közben munkássztrájkok és parasztmozgalmak is zajlottak.

A birodalom vezetése nem volt képes ezekre a kihívásokra hatásosan reagálni, és fokozatosan elvesztette az ellenőrzését az események menete fölött. Végül az indiai megmozdulások sikert arattak. A brit miniszterelnök bejelentette, hogy Indiában legkésőbb 1948 júniusáig átadják a hatalmat az indiaiaknak. Az átadás lebonyolítására pedig Lord Mountbatten személyében új alkirályt nevezett ki.

Mountbatten 1947. június 3-án terjesztette elő tervezetét a válság megoldásáról és

az angol kivonulás lebonyolításáról. Tervnek a legfontosabb pontja az volt, hogy mivel a hinduk és a muzulmánok békés együttélése az elmúlt események következtében gyakorlatilag lehetetlenné vált, ezért Brit-Indiát két domíniumra kell osztani: a többségében muzulmánok lakta Pakisztánra és a többségében hinduk lakta Indiára.

A Mountbatten-tervnek számos ellenzője akadt (köztük volt Gandhi is), de a vérengzések miatt végül is a Muzulmán Liga, a Nemzeti Kongresszus és a Szikh-mozgalom is kénytelen volt elfogadni azt. Ezek után az események menete felgyorsult. A brit kormány egy évvel előbbre hozta a hatalomátadás idejét, és 1947. augusztus 15-én India és Pakisztán független országgá vált. A Muzulmán Ligának tehát sikerült elérnie a célját, vagyis az önálló muszlim állam létrehozását, de ez az amúgy sem barátságos hindu-muzulmán viszonyt tovább rontotta. A hinduk egy része ugyanis a mohamedánokat tetten felelőssé az ország kettészakadásáért.

A Mountbatten-terv értelmében Pakisztán két egymástól 1500 km-re fekvő területen jött létre, s e két rész közé ékelődött India. Beludzisztánból, Szindből, az Északnyugati Határovezetből és Pandzsáb tartomány nyugati részéből alakult meg Nyugat-Pakisztán (803 600 km², kb. 25 millió lakos), Kelet-Bengáliából, Szilhat kerületből (Asszam) pedig Kelet-Pakisztán, a mai Banglades (142 700 km², kb. 44 millió lakos). A fennmaradó területek alkották Indiát (3 138 944 km²-el és 1951-es adatok szerint 361 millió lakossal).

Mivel mindkét államot vallási alapon szervezték meg, a különböző nemzetiségek, népcsoportok érdekeit gyakorlatilag nem vették figyelembe. De a Mountbatten-terv kidolgozói nem voltak tekintettel a más vallásúak (pl. a szikhek) igényeire sem. Ezek a hiányosságok számos későbbi konfliktus forrásai lettek.

Azonnal jelentkezett viszont az a problé-

ma, hogy a hinduk és a muzulmánok szétválasztása sem sikerült tökéletesen, s ez óriási méretű népvándorlást, s újabb mérszárlásokat eredményezett. Az új határok mellett élők közül milliók vándoroltak át egyik országból a másikba. Egyes becslések szerint mintegy hétmillió muzulmán hagyta el Indiát és menekült Pakisztánba, míg Pakisztánból ötmillió hindu és szikh menekült Indiába. Más források 15-től 20 millióra teszik a menekültek számát. A helyzetet drámaivá tette, hogy az új határok mentén a menekülők sorait különböző fegyveres bandák ritkítették, a nagyvárosokban pedig a határterületekről érkező hírek hatására került sor véres pogromokra. Az áldozatok számát legkevesebb 500 000 főre teszik, de van, ahol egymillió halottról lehet olvasni. Bár a hatóságok mindkét részről megpróbálták ezeket a túlkapásokat megakadályozni, de mint az az áldozatok számából látszik, ez csak korlátozott mértékben sikerült. Ezek a mérszárlások természetesen szintén nem segítették a jószomszédi viszony kialakulását.

A fejedelemségek problémája

A felosztás, a mérszárlások, vagy a vallási ellentétek külön-külön is elég indokként szolgálhattak volna bármelyik fél számára, hogy támadást indítson a másik ellen. De a háború végül is a területi kérdések miatt tört ki. A Mountbatten-terv értelmében a vegyes lakosságú területek egy részén népszavazással döntöttek el, hogy az adott területet melyik államhoz csatolják. A fejedelemségek esetében pedig a fejedelemnek volt joga dönteni, hogy Indiához vagy Pakisztánhoz kíván csatlakozni (India ekkoriban angol igazgatás alatt lévő területekből és viszonylagos belső önállósággal rendelkező fejedelemségekből állt). A fejedelemségek uralkodói próbálták késleltetni a csatlakozást, s a politikai hatalmuk átengedéséért cserében külön jogokat, és főleg minél több pénzt

próbáltak kiszorolni maguknak az indiai vagy a pakisztáni kormánytól. Végül a 601 fejedelemségből 505 Indiához, a többi pedig Pakisztánhoz csatlakozott, és csupán hárommal voltak nagyobb gondok: Dzsunagadhdal, Haidarábáddal, és Kasmírral.

Dzsunagadh és Haidarábád

Dzsunagadh mohamedán uralkodója, a *navab* (Sir Mahabtkhan Raszulkhan) Pakisztánhoz kívánt csatlakozni, annak ellenére, hogy országa 400 km-re feküdt Pakisztántól és, hogy lakosságának 80%-a hindu volt. A fő probléma mégsem a lakosság vallási összetétele, vagy a Pakisztántól való távolság volt, hanem az, hogy ha a kis állam Pakisztánhoz csatlakozik, az más mohamedán uralkodókat is arra csábíthat, hogy India helyett Pakisztánt válasszák. Ezt pedig India mindenképpen el akarta kerülni.

A terület hovatartozásának kérdéséről heves vita kezdődött Pakisztán és India között. Végül 1947. szeptember 17-én az indiai kormány elhatározta, hogy csapatokkal körbeveszi a kis államot, de nem lép a területére. Ennek megfelelően az indiai hadsereg egy dandár erejű csoporttal blokádot vont Dzsunagadh köré. Mivel az országban nem volt elegendő élelmiszer, Dzsunagadh nem tarthatta sokáig magát. A *navab* repülőgépen Pakisztánba menekült, és az indiai hadsereg bevonult az országba. Később, 1948 februárjában népszavazást tartottak, s ennek során mintegy 700 000-en szavaztak az Indiához és 81-en a Pakisztánhoz való csatlakozásra. India tehát megszerezte a területet, de a beavatkozással megszegte a Mountbatten-tervet, hiszen egy Pakisztánhoz csatlakozó fejedelemséget foglalt el.

Más volt a helyzet Haidarábád esetében. Területileg Haidarábád volt az egyik legnagyobb indiai fejedelemség (132 000 km², és kb. 14 millió lakos). Mohamedán uralkodó-

ja, a Nizám azonban nem kívánt sem, Indiához sem Pakisztánhoz csatlakozni, bár természetesen a szíve inkább Pakisztánhoz húzta. Itt is tárgyalások és viták kezdődtek az ország hovatartozásának kérdéséről, míg végül 1948. szeptember 9-én az indiai kormány a fegyveres megoldás mellett döntött. A „Polo” hadművelet szeptember 13-án kezdődött. Az indiai hadsereg a rendelkezésre álló egységekkel (a hadsereg jelentős része ekkor már Kasmírban harcolt), köztük az 1. páncélos-hadosztállyal és néhány gyalogos alakulattal rövid, 100 órás küzdelem során megverte a Nizám 42 000 fős hadseregét és a haiderabadi hadsereg letette a fegyvert. A terület problémáját ezzel megoldották. A halottak száma mintegy 800 fő volt.

E két fejedelemség kérdése tehát viszonylag gyorsan rendeződött, de a Dzsunagadhi események tovább növelték a feszültséget India és Pakisztán között.

Kasmír

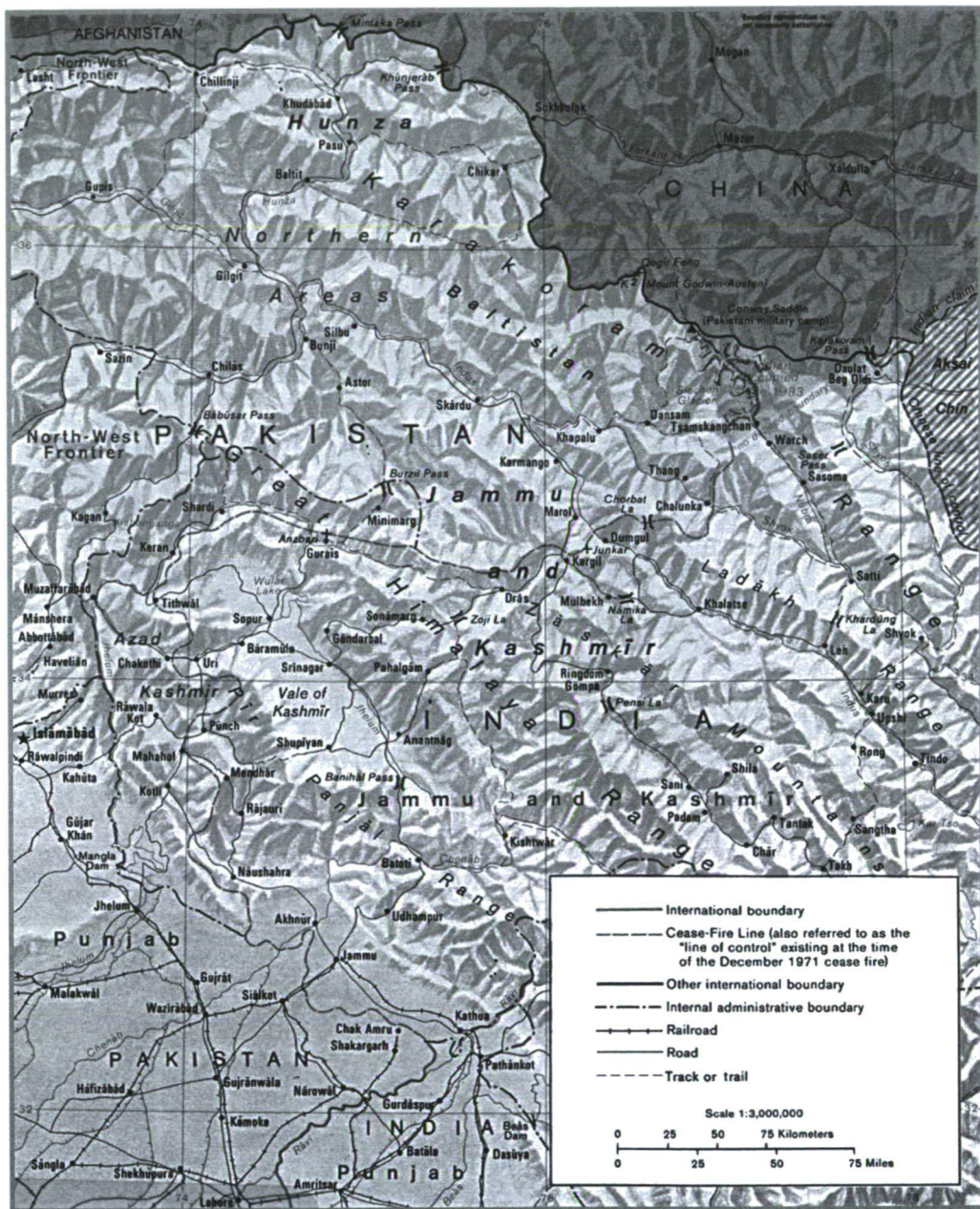
A mai napig az India és Pakisztán közötti konfliktus egyik sarkköve Kasmír. A területen szinte rendszeres időközönként harcok zajlanak, bár háborút csak 1947–48-ban és 1965-ben vívtak éle a felek.

Az ország tulajdonképpen 3 nagy területtől áll, Jammuból (Dzsammu), Kasmírból és Ladakhból. E három területet együtt manapság Kasmírnak szokás nevezni bár maga a Kasmír kifejezés eredetileg csak a Kasmíri-völgyet jelentette (a továbbiakban a terület egészét mi is Kasmírnak nevezzük majd). Kasmír túlnyomó része hegyvidék, mély, keskeny völgyekkel és magas kopár fennsíkokkal. Területén található a világ második legmagasabb hegycúcsa a K2 is. Az ország délnyugati részén helyezkedik el a Jammui-síkság, amit a Pír Panjal (Pandzsál) hegység választ el a Kasmíri-völgytől. A Kasmíri-völgytől északra, észak-keletre a

Karakoram hegység található, e hegységtől délkeletre, illetve a Kasmíri völgytől keletre fekszik Ladakh, illetve a Zaskar-hegység.

Kasmírnak jelenleg közös a határa Indiá-

val, Kínával, Afganisztánnal, és Pakisztán-
nal, a volt Szovjetuniótól (ma: Tadzsikisz-
tántól) pedig csak egy vékony földcsík vá-
lasztja el (Afganisztán).

KASHMIR ÉS A KÖRNYEZŐ TERÜLETEK MAI HELYZETE

Kasmír teljes területe 220 000 km², s ezen ma India, Kína és Pakisztán osztozik. Az India és a Pakisztán között húzódó határvonalat az 1949-es fegyverszünet rögzítette, amelyet azután az 1971-es háborút lezáró tűzszünet némileg módosított, India javára. Pakisztán és Kína 1963-ban egyezett meg a közöttük lévő határ kérdéséről, illetve még az 1962-ben lezajlott indiai-kínai háború következtében kialakult az India és Kína közötti határvonal is. Jelenleg ez a tényleges helyzet, ám ezt gyakorlatilag mindegyik fél csak átmeneti állapotnak tekinti.

Kasmírnak 1947-ben kb. 3 millió lakosa volt, s e népesség $\frac{2}{3}$ -a muzulmán. A többiek zömmel hinduk, kis számú buddhista és szikh kisebbséggel. A lakosság több mint a fele a Kasmíri-völgyben élt, s itt a muzulmánok adták a népesség 90%-át. Jelentős számú lakosság élt még a jammu-i sík területén is. Itt a többség hindu vallású volt, s a muzulmánok csak a népesség $\frac{1}{3}$ -át alkották. E viszonylag sűrűn lakott területekkel szemben például: Ladakh északi határvidékét gyéren lakták.

Az évszázadok során a terület hindu, buddhista, muzulmán, tatár, afgán, és végül szikh uralom alatt állt. A szikhek hatalmát az angol csapatok törték meg az 1846-os Első Szikh háborúban. Az angolok ekkor létrehozták Dzsammu és Kasmír államokat, majd eladták őket a jammui maharadszának. A terület a későbbiek során sem lett Brit India része, ráadásul azzal, hogy egy hindu maharadszát tettek a muzulmán többségű lakosság urává, a későbbi viszályok okait is megteremtették. A hindu uralom ellen az 1930-as években két kasmíri népi mozgalom is kibontakozott. Az egyik iszlám mozgalomként Kasmír jövőjét a megalakítandó Pakisztán keretein belül képzelte el, míg a másik világi irányzat volt, és függetlenséget

követelt Kasmírnak. Ez utóbbit Mohammed Abdullah sejk vezette.

1947. augusztus 15-e után a kasmíri maharadza, Sri Hari Singh hasonlóan a haidarábádi nizámhoz, megpróbált függetlenné válni. Önállósodási törekvése azonban Pakisztán számára megteremtette a beavatkozás lehetőségét.

Hogy mi készítette Pakisztánt a terület elfoglalására, arról egyértelmű kijelentést nem találtunk, a legtöbb helyen csupán a pakisztáni támadás tényét közlik. Valószínűleg a terület stratégiai jelentősége mellett, a lakosság vallási összetétele is Kasmír megszerzésére ösztönözte Pakisztánt.

A britek indiai hadseregének végnapjai

Mivel az új államok 1947. augusztus 15-én nyerték el a függetlenségüket és 1947 októberének végén már háborúban álltak egymással (hadüzenet egyik fél részéről sem történt), ezért a fegyvereserők teljes kiépítésére egyik félnek sem volt elég ideje. Az új hadsereg bázisát mind Pakisztán, mind India esetében az angolok indiai hadseregének tisztjei, katonái és fegyverei adták.

Az angolok indiai hadserege a második világháború kezdetén 3 haderőnemmel rendelkezett: a szárazföldi hadsereggel, a flottával, és a légierővel. 1939-re az indiai szárazföldi hadsereg már nagy múltra tekinthetett vissza, mivel az angol hódítók India gyarmatosításának folyamán szívesen alkalmazták az indiai katonákat és a belőlük szervezett egységeket. Közvetlenül a világháború kitörése előtt a szárazföldi hadsereg 189 000 emberből állt (mintegy 3000 angol és 1115 indiai tiszttel). Állományában ekkor 78 gyalogos zászlóalj, 20 Gurkha-zászlóalj, 18 lovas-, és 7 tüzer ezred volt. A 2. világháború végére a hadsereg létszáma elérte a 2 644 000

főt (ebből 34 500 angol és 15 700 indiai tiszt), és 228 gyalogos zászlóaljjal, és 61 tüzezerredel rendelkezett. Az indiai katonákat a háború során bevetették többek között Észak-Afrikában, Eritreában, Olaszországban, Malajziában, Szingapúrban, és Burmában is.

Az indiai haditengerészet szintén dicső múlttal büszkélkedhet, bár szerepe korántsem volt olyan jelentős, mint a szárazföldi erőké. Az indiai flottát 1934-ben átszervezték, s ekkor a neve is megváltozott, Royal Indian Marine-ról Royal Indian Navy-re. Amikor kitört a 2. világháború a flotta mindössze 8 hadihajóval rendelkezett, ám ezután gyors fejlődésnek indult, s 1945-re már 30 000 fő és 117 hadihajó tartozott az állományába.

A két előbbi fegyvernemnél jóval fiatalabb volt az indiai légierő. Hivatalos megalakulására 1932. október 8-án került sor, majd 1933. április 1-jén felállították az első repülő egységet (ekkoriban az angol Királyi Légierő 6 kiképző tiszte, továbbá 19 katona és 4 db Westland Wapiti II/A biplán alkotta a teljes légierőt). Természetesen a világháború itt is jelentős mennyiségi és minőségi fejlődést eredményezett, s mire a háború befejeződött, a légierő létszáma 28 500 főre (ebből 1600 tiszt) nőtt.

A brit indiai hadsereg tehát a 2. világháború végére jelentősen megerősödött, a hadműveletek során pedig a katonák és a tisztikar komoly harci-tapasztalatokra tett szert. A harcok elmúltával természetesen megkezdődött a hadsereg leszerelése, s ennek következtében 1947-re már csupán 11 800 tiszt és 450 000 katona tartozott az állományába, illetve ezt a létszámot egészítették ki a kb. 50 000 fős Indiai Fejedelmi Erők (az egyes fejedelmek saját fegyveres erővel is rendelkeztek).

A háború után kevésbé drasztikusan ugyan, de a légierő létszámát is csökkentették, s így 1947-ben kb. 14 000 tiszt és közkatona

szolgált e fegyvernemnél. Viszont a légierőnél a létszámcsoökkentésekkel egy időben pozitív változások történtek a repülőgépek állományában. Azokat a vadászszázadokat, amelyek a már igen elavult Hurricane vadászgépekkel voltak felszerelve, átfegyverezték Spitfire vadászokra, így 1946 közepére az összes indiai vadászszázad Spitfire-kel repült. Még ugyanebben az évben megszervezték a 12. repülőszázadot, amelyet C-47 Dakota típusú szállító repülőgépekkel láttak el. Ez az állapot sem tartott azonban sokáig, mert már ebben az évben megszületett a döntés a további korszerűsítésről. Ennek értelmében a Spitfire-eket Tempest II-es vadászokkal kellett felváltani. Az átfegyverzésnek még 1946-ban nekiláttak, s a munkát a következő évben is folytatták. Befejezni azonban a politikai események miatt már nem tudták, az átfegyverzés félbeszakadt.

A háború vége a legsúlyosabb csapást talán a Királyi Indiai Flottára mérte. A leszerelés eredményeként a függetlenség elnyerésekor India már csupán 11 000 fős haditengerészettel, és 32 öreg hadihajóval

AZ 1947-ES HADMŰVELETEK KASHMIRBAN

rendelkezett (e hajók csupán a partok őrzésére voltak alkalmasak).

Fontos még megjegyezni, hogy az angolok a hadseregben – mint az élet más területein is – elsősorban a hindu és szikh vallású lakosokra támaszkodtak. Ennek következtében a függetlenség elnyerésekor csak két teljesen mohamedán kiegészítésű harci egység volt (15/1 Punjab zászlóalj és a 16/3 Punjab zászlóalj), miközben számos egység és alegység teljesen Szikh vagy Hindu katonákból állt.

E hadseregnek a függetlenség a végét jelentette. A Mountbatten-terv értelmében ugyanis nemcsak India területét darabolták fel. Hanem meg kellett osztani a teljes nemzeti vagyont, beleértve a fegyveres erőket is.

A hadsereg felosztása

A hadseregbe vonatkozó eredeti felosztási terv szerint a csapatok, felszerelés, stb. 64%-át kapta volna India, míg 36% jutott volna Pakisztánnak. Később Pakisztán bele-

egyezett, hogy részesedését némileg csökkentse. A felosztás értelmében a 21 lovas ezredből 14-et kapott India, és 7-et Pakisztán. A már a háború előtt is létező 19 gyalogezredből 11 jutott Indiának, 8 Pakisztánnak, viszont a háború alatt felállított 4 új gyalogezred mindegyikét India kapta. Másként alakult a Gurkha ezredek sorsa, a meglévő 10 egységből 6-ot kapott India, míg a többi brit szolgálatba lépett. Azoknak a gurkha katonáknak, akik a brit hadsereg nem gurkha ezredeiben szolgáltak megengedték, hogy indiai szolgálatba lépjenek (ezekből a katonákból később India egy új gurkha ezredet állított fel). A tüzéséget szintén nem az eredeti arányok szerint kapták a felek, mivel 8 tüzérezred jutott Pakisztánnak és 40 Indiának.

Mint látható a csapatoknál, a felosztás $\frac{2}{3}$ – $\frac{1}{3}$ -os aránya nem igazán lett betartva. De az egységek elosztásánál még így is jól járt Pakisztán, ha azt vesszük figyelembe, hogy mit kapott a katonai létesítményekből, felszerelésből, az egyéb hadianyagokból. A

Pakisztáni támadások 1948 első felében

Indiai támadások 1948 tavaszán és nyarán

HADMOZDULATOK 1948 ELSŐ FELÉBEN

19 fegyvergyár ugyanis mind Indiáé lett, s a 46 kiképző iskolából is csak 7 esett Pakisztán területére. A lőszerekből, robbanóanyagokból kb. 40-60 000 tonnát kapott India, míg Pakisztánnak ezekből nem adtak. A különböző katonai gépjárművekből 1461 db-ot kapott India, 74 db-ot Pakisztán, a páncélosokból 249 db (köztük 118 Sherman közepes és 46 Stuart könnyű harckocsi) jutott Indiának, ám Pakisztánnak ezekből sem jutott. Végül az egyéb hadianyagokból kb. 160 000 tonna lett Indiáé, és 23 225 tonna Pakisztáné.

A pakisztáni hadsereg

Az új pakisztáni hadsereg szervezése természetesen már augusztus 15-e előtt elkezdődött. Az elképzelések szerint 4000 tisztre lett volna szükség, de csak kb. 2300 fő állt rendelkezésre. A hiányt körülbelül 500 tapasztalt és képzett önkéntes angol tiszttel, illetve az egészségügyi egységeknél lengyel és magyar önkéneseikkel részben sikerült pótolni.

1947 augusztusára egy hadosztályt (7.) sikerült felállítani két dandárral Rawalpindiben, de e hadosztály feltöltöttsége csak éppen, hogy meghaladta az 50%-ot. A következő hónapokban, ahogy az Indiában, Délkelet-Ázsiában, Közép-Keleten szolgáló pakisztáni katonák hazatértek újabb és újabb egységeket sikerült megszervezni. 1947 októberére Nyugat- és Kelet-Pakisztán határait már körülbelül 10 gyalogos dandár (nem érték el az 50%-os feltöltöttséget) és egy páncélos dandár (mindössze 13 db üzembépes Stuart könnyű harckocsi) biztosította. Jellemző azonban a pakisztáni hadsereg akkori helyzetére, hogy a tartalék lőszerkészlet kevesebb, mint egy hétre volt elegendő. A szervezés a továbbiakban is gyorsan haladt. A 8. hadosztályt Sind-Balochistan területen szervezték meg, a 9. hadosztály dandárait pedig Peshawar és Waziristan területek ad-

ták. 1948 novemberében alakult meg a 12. hadosztály, 1948 decemberében pedig a Kelet Pakisztáni Hadseregből megszervezték a 14. hadosztályt, ezt egyelőre csupán két zászlóaljjal. Ennek következtében 1948 végére a pakisztáni hadsereg 5 gyalogos hadosztályból állt, s ezeknek az egységeknek egy részét Kasmírban már be is vetették. Problémát jelentett azonban egyrészt, hogy a támogató egységeket nem sikerült teljesen felszerelni, megszervezni, másrészt, hogy igen gyenge volt a tüzéség. Ez utóbbin úgy próbáltak segíteni, hogy abból a néhány tüzérezredből, amit Pakisztán kapott három tüzer csoportot hoztak létre, és így kívánták biztosítani a szükséges rugalmasságot.

A szárazföldi csapatok megszervezésénél lassabban haladt a légierő kialakítása. A függetlenség napján megalakult pakisztáni légierőnek körülbelül 2332 fő (közük 200 tiszt) tartozott a soraiba. A Légierő főhadiszállását Peshawar-ban állították fel, bázisai pedig kezdetben Risalpur-ban, Chaklalában (Rawalpindi) és Lahore-ban voltak.

A felosztási terv értelmében Pakisztánnak 32 db C-47 Dakota, 35 Tempest II, 29 Harvard, 16 Tiger Moth, 3 Auster V, és 7 Auster VI típusú repülőgépet kellett volna kapnia. Szerintük azonban mindössze 56 db különböző típusú repülőgép érkezett, s ezek sem voltak túl jó állapotban, ráadásul az egyéb hadianyagok jelentős része is használhatatlan volt. Gondot okozott az is, hogy kevés volt a tapasztalt pilóta és még kevesebb volt a képzett földi kiszolgáló személyzet. E problémák nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a szállító repülőgépeket kivéve a pakisztáni légierő nem tudott jelentős szerepet játszani a '47-48-as háborúban.

Az indiai hadsereg

Az új indiai hadsereg szervezése a felosztás arányaiból eredően kedvezőbb helyzetből indult s ennek következtében az indiai

hadsereg már 1947. augusztus 15-én 4 hadosztállal rendelkezett. Ezek a következők voltak: az 1. páncélos-hadosztály, a 4. és 5 gyalogoshadosztály, és a 2. ejtőernyős-hadosztály (ez utóbbit hamarosan feloszlatták). Természetesen itt is gyors hadszervezésbe kezdtek, aminek eredményeként 1948-ban felállították a 19. és a 26. gyalogos hadosztályokat, majd hamarosan a 25. gyalogos hadosztályt is. India így tehát már akkor jelentős katonai erővel rendelkezett amikor a pakisztáni hadsereg szervezése még éppen csak elkezdődött.

A légierő alakulatai közül India kapta a Tempest II-ekkel repülő 3., 4., 7., 8., és 10. vadászszázadokat, és a Spitfire-ekkel repülő 2. vadászszázadot, továbbá a C-47 Dakota gépekkel ellátott 12. szállítószázadot, illetve az Auster IV, V és VI-osokkal repülő feldeítő repülőrajt. Az indiai légierő teljes gépállománya a Kasmíri háború kezdetén 6 század Tempest II (századonként 8 repülőgép), egy századnyi C-47 Dakota szállító repülőgép (7 db), 20 db Spitfire vadászpilóta, és egy repülőraj, 4 db Harvard vadászpilóta. A légierő esetében a felosztásnál megállapított 2:1-es arány már eleve garantálta az indiai légifölényt, és e fölényt a pakisztáni légierőt sújtó egyéb problémák még tovább fokozták.

A két fél tehát nagyjából ezekre a reguláris erőkre számíthatott a háború folyamán. Pakisztán részéről ezeket az egységeket egészítették még ki a különböző irreguláris csapatok (az indiaiaknál nem találtunk ilyen egységekre utalást, de ez nem zárja ki, hogy ne lettek volna). A reguláris alakulatok és a légierő terén meglévő indiai fölényt némileg ellensúlyozhatták a különleges földrajzi viszonyok és az irreguláris csapatok helyismerete.

A háború kezdete, az indiai beavatkozás

Kasmír földrajzi helyzete Pakisztán számára tálcán kínálta a beavatkozás lehetőségét. A kommunikációs útvonalak a Kasmíri-völgybe, csakúgy mint az északi területekre szinte kizárólag Pakisztánnal kötődtek össze az országot.

Kasmír meghódítására Pakisztán a „Gulmarg” nevű hadműveletet dolgozta ki. E haditerv értelmében az Északnyugati Határvidékből a pathán (*pastu*) törzs harcosai támadnak, akiket törzsi harosoknak álcázt, szabadságolt pakisztáni katonákkal is meg erősítettek. Ezeknek a geriláknak a feladata, hogy a kasmíri fejedelmi erőket kis egységekben kicsalogassák a határ védelmé-

AZ INDIAI ELLENTÁMADÁSOK 1948 VÉGÉN

re. A támadást egy a maharadzsza elleni népfelkelés is segítené. A két irányból érkező fegyveres kihívással szemben Sri Hari Singh nem tud majd védekezni. A rend helyreállítására Pakisztán reguláris egységeket küld „segítségül”. E reguláris csapatok a határ mentén szétaprózott kasmíri erőkkal már könnyen elbánnak, és ha már Kasmírban vannak, ráveszik a maharadzsát, hogy csatlakozzon Pakisztánhoz. Pakisztán a terület gyors elfoglalásával megteremtette volna az alapot Jammu és Kasmír hivatalos annektálására, és egyben megakadályozta volna, hogy India hatásos ellenintézkedéseket tegyen.

A pakisztániak közel jártak a sikerhez. 1947 októberében Kasmír délnyugati területein lázadások törtek ki s a muzulmánok Kasmír központi területén létrehozták az „Azad Kasmír Hadsereget”, Poonchban pedig „Szabad Kasmír” kormány alakult. Az automatafegyverekkel, aknavetőkkel, lángszórókkal felszerelt és szabadságolt pakisztáni katonákkal megerősített pathan törzsi csapatok október 22-e körül átlépték a Pakisztán és Kasmír közötti határt, majd megindultak Srinagar (a nyári főváros) felé. E harcosok létszámát legkevesebb 2000 főre teszik, de van ahol 20000 főről írnak.

A helyzet gyorsan romlott, ezért a maharadzsza már október 24-én katonai segítséget kért Indiától. Az indiai kormány a segítség feltételéül azt szabta, hogy Kasmír csatlakozzon Indiához. Mivel október 26-ára a támadó harcosok főerői elérték Baramullát és már csak 50 km-re voltak Srinagartól, Sri Hari Singh aláírta a csatlakozási szerződést, illetve megtette kormányfőnek Abdullah sejket, majd távozott az országból. A szerződés aláírásával az indiai vezetés a külvilág felé legalizálta a beavatkozást, és az indiai hadsereg megkezdhette a hadműveleteit.

Ekkoriban az indiai vezetés a legfontosabbnak Srinagar elfoglalását tartotta. Bár a csapatokat már korábban készenlétbe he-

lyezték, a földrajzi viszonyok és a maharadzsza habozása kérdésessé tette a bevonulás sikerét. A Kasmíri-völgybe ugyanis csak egyetlen minden időben járható út vezetett. Ez Rawalpindin és Murren haladt keresztül, vagyis pakisztáni területen, s így az indiai csapatok felvonulási útvonalaként nem jöhetett szóba. A másik út, amely csak jó időben volt használható, a Haji Pír szoroson haladt keresztül, majd Rajaurit, Poonchot, és végül Urit érintve vezetett a völgybe, azonban ennek egyes részeit ekkor már a milicisták tartották megszállva. Volt egy harmadik út is, amely a Banihal szoroson vezetett át, de ez rossz állapotban volt, és szintén csak jó időben volt járható.

Az útvizonyok és a távolság (közúton Srinagar kb. 400 Km-re van Pathankottól) miatt az indiai csapatoknak gyakorlatilag semmi esélyük sem volt, hogy előbb ériék el Srinagart mint a törzsi csapatok. Hogy mégis megvédjék a várost, az indiai vezetés úgy döntött, hogy egy gyalogos dandárt légi úton fog Srinagarba szállítani. Nehézségek azonban a légi szállítással is voltak. Egyrészt a srinagari repülőtér nem rendelkezett szilárd burkolattal, ráadásul csak kis repülőgépek fogadására készült. Másrészt a hegyekben szélsőséges időjárási viszonyok uralkodtak, és a pilóták semmiféle navigációs segítséget nem kaptak. Végül a legkellemetlenebb a csapatok számára az volt, hogy az indiai vezetésnek fogalma sem volt róla, hogy egyáltalán kinek a kezében van a repülőtér. A csapatok ezért azt a parancsot kapták, hogy a levegőből derítsék fel a helyzetet, és ha az ellenség már megszállta a repülőtérrel, forduljanak vissza.

A hadművelet október 27-én kezdődött. Mivel ellenséget a repülőtér környékén nem láttak, reggel 8 óra 30 perckor a 12. repülőszázad első Dakota típusú szállító-repülőgépe földet ért az 1. szikh ezred katonáival. A légihíd biztosítását a levegőből Spitfire és Tempest vadász és vadászbombázó repülő-

gépek látták el. A légi úton Srinagarba érkező indiai katonák apránként megállították, majd megverték az ellenség főerőit és több kisebb összecsapás után kiverték őket a Kasmíri-völgyből. E harcokban a földi erőket hatásosan támogatta az indiai légierő. Október 30-án Spitfire vadász repülőgépek érkeztek Srinagar repülőterére és hamarosan a Pattanon túl lévő ellenséges erőket kezdték támadni. Fontos szerepet játszottak a Tempest II-ekkel felszerelt repülőszázadok is. Kevesebb, mint egy héttel a légi hadműveletek kezdete után, a 7. század Tempest II-es vadászbombázóinak döntő szerepe volt a milicisták megállításában Shelatang-nál. A Tempestek a további harcokban is igen eredményesen vettek részt. Az ellenség Pilandrinál, Domelnél, és a Kishan Ganga hídnál lévő állásai ellen végre hajtott támadásaik teljesen megbénították az itt harcoló milicistákat. A törzsi harcosoknak november első hetében sikerült észrevétlenül mintegy fél mérföldre megközelíteni a srinagari repülőteret, ekkor azonban Spitfire vadászok észrevették az ellenséges csoportosítást, és a légierőnek a felderítést követő támadása megtörte a milicisták ellenállását. Ez az ütközet volt a fordulópontja a hadjáratnak, mivel eredményeként elmúlt a Srinagart közvetlenül fenyegető veszély.

A légi hadművelettel egyidőben a szárazföldi csapatok is megindultak Kathua térségéből Srinagar felé. A földi erők előbb szintén megállították a törzsi csapatok előrenyomulását, majd a 161. indiai gyalogos dandár sikeres támadása áttörte az ellenség védelmét. Az indiaiak október 31-ére elérték Jammut, november 19-én Jihangart, november 28-án pedig Katlit. A hadművelet eredményeként egységeiknek a frontszakaszon sikerült elfoglalniuk a Jammu–Srinagar úton fekvő fontos városokat, többek között Sunderbanit, Nausherát, Bhimert, Mirpurt, Kothit és Poonchot. Az indiai hadsereg tehát október és november folyamán nem-

csak megvédte Srinagart, de jelentős területeket is megszállt, elsősorban a Jammui-síkságon és a Kasmíri-völgyben.

Az Azad Kasmíri erők azonban folyamatosan nyugtalanították az indiai egységeket, támadták az utánpótlási vonalakat, és végül elvágták a Jammuba vezető utat is (emiat az indiai katonák ellátását nem tudták megoldani). A kezdeti gyors sikerek ellenére így az indiai hadsereg támadása december elejére elakadt, és a csapatok kénytelenek voltak átmenni védelembe, majd több területről vissza is kellett vonulniuk. A Poonch környékén lévő indiai erőket pedig a pakisztániak körbezárták. A várost védő indiai katonák helyzetét nehezítette, hogy saját magukon kívül mintegy 40 000 menekültől is gondoskodniuk kellett, ráadásul a légi úton történő ellátást lehetetlené tette, hogy a térségben nem volt repülőtér. A nehézségek ellenére az indiai vezetés mégis úgy döntött, hogy nem adja fel a stratégiai pontot, s megpróbálja egy légi híd segítségével megoldani a város és a csapatok ellátását. Poonch helyőrsége ennek érdekében kb. 6000 menekült bevonásával, egy szükségrepülőtér építésébe kezdett. A munkát kevesebb, mint egy hét alatt sikerült befejezni, és így az első repülőgép már december 8-án megérkezett. Ezt követően a 12. század szállító repülőgépei 6 nap alatt 73 bevetést hajtottak végre, ami átlagosan több mint két bevetést jelentett egy repülőgépnek naponta. E légi szállítások egészen a város felmentéséig folytatódtak és a légi híd segítségével nemcsak a csapatokat sikerült ellátni, de kimenekítettek több ezer menekültet is.

Új év, új hadműveletek

1947-ben a hadműveletek főleg az ország nyugati területein, elsősorban a Jammui- és a Kasmíri-völgyben zajlottak, s főként Srinagar városáért, illetve az oda vezető utak birtoklásáért küzdöttek a felek. 1948-ban

azután a harcok szinte Kasmír egész területére kiterjedtek. Az év elején ugyanis a pakisztáni csapatok újabb offenzívába kezdtek, ezúttal az északi hadműveleti területen. A támadás két egymással párhuzamos úton bontakozott ki. Haramosh-ból az Indus völgyében felfelé, Leh irányában és ettől délre Bunji-ból kiindulva a Burzil hágó felé.

A Haramosh térségéből meginduló pakisztáni erők február 6-án elérték Rondut, majd 10-én Tsarit. Az előrenyomuló csapatok komolyabb indiai ellenállással először Skardunál találkoztak. A várost, ahol egy gyenge indiai zászlóalj állta útjukat, február 12-én érték el. Poonch-hoz hasonlóan Skardut is megpróbálta ellátni az indiai légierő, de ezt a rossz időjárás csak korlátozott mértékben tette lehetővé. A város így is több mint hat hónapig állt ellen a támadóknak, és védői csak akkor adták fel, amikor a lőszerkészletük teljesen elfogyott. A város védelme miatt a támadó erők Skardunál szétváltak, egy részük visszamaradt az ostromra, míg a fő erők folytatták útjukat az Indus völgyében Kargil felé, egy kisebb csoport pedig behatolt a Shyok folyó völgyébe.

A rendkívül szélsőséges téli időjárás lehetetlenné tette, hogy India megfelelő erőket állítson szembe az előretörő pakisztáni csapatokkal, és az indiai hadvezetés egyébként is fontosabbnak tartotta a Kasmíri-völgy megtisztítását. Ezért ezen a frontszakaszon egyelőre elegendőnek tartották Leh megvédését. A város csapatokkal való megerősítését és ellátását azonban több tényező is megnehezítette. Egyrészt Leh a felső Indus völgyében, a Ladakh-hegység és a Zászkar-hegység között fekszik, a magashegységi viszonyok pedig a szélsőséges időjárással párosulva itt is csak korlátozott légi-tevékenységet tettek lehetővé (az Indiából Leh-be vezető karavánút ebben az évszakban járhatatlan volt). Másrészt gondot okozott a másik pakisztáni támadó oszlop is. Ez ugyan-

is, miután elfoglalta a Burzil-hágót, szétvált. Egyik csoportja Guarison keresztül április 26-ára elérte Bandjpurát, és ezzel északról fenyegette Srinagart. Ezeket a csapatokat itt sikerült megállítani, ám a másik csoport május 4-én elfoglalta Gultarit, majd május 11-én Kargilt is, Kargil elfoglalásával pedig elvágták a Srinagart Lehhez összekötő utat.

A városba vezető út elvesztése után a helyőrség megerősítésére egyetlen lehetőségként a légi szállítás maradt. Az indiai légierő 12. századának első gépei május 24-én értek földet egy rögtönzött leszállópályán, de az időjárás a következő három napban nem tett lehetővé újabb szállításokat, s a légi híd csak május 28-ától működött ismét. A dakoták katonákat, fegyvereket, lőszert, élelmiszert, orvosi felszerelést, stb. szállítottak a városba. Mindez szinte az utolsó pillanatban történt, mivel a pakisztáni csapatok június 1-jén elérték a várost. Az indiai légierő erőfeszítése azonban nem volt hiábavaló, az ellenség támadása a városnál elakadt.

Amikor 1948 februárjában az újabb pakisztáni offenzíva megindult, az indiai hadsereg Kasmírban már több mint öt dandárt állomásoztatott két hadosztály parancsnoksága alatt, ennek ellenére a pakisztáni erők a támadás során jelentős területeket foglaltak el az Indus völgyében (ezzel a völgyet határoló Karakoram-hegység, és a Ladakh-hegység jelentős része is az ő ellenőrzésük alá került), és a Zászkar-hegységben.

Az Indus völgyében folyó pakisztáni hadműveletekkel nagyjából párhuzamosan az indiai hadsereg a Kasmíri-völgyben indított támadást. Az Uri-Muzaffarabad városok tengelyében február folyamán kibontakozó indiai támadást a kezdeti sikerek után a front kritikus szakaszára irányított 101. pakisztáni dandárnak Muzaffarabad előtt sikerült megállítania. Az indiai hadvezetés tavasszal újabb támadásokat tervezett a frontszakaszon, ám a pakisztáni vezetés 1948 áprilisá-

ban felismerte az északon, Muzaffarabad–Kohala városok térségében, és délen Bhimbar–Mirpur–Poonch városok tengelye mentén fenyegető veszélyt. Az indiai támadás megállítására a frontszakaszt először a 7. hadosztály részével erősítették meg, majd a 9. hadosztályt is Tithwal, Uri és Bagh térségébe vezényelték. Az indiai csapatoknak a Muzaffarabad felé indított újabb, és az észak felé, Tithwal irányában kibontakozó támadásaikkal sikerült ugyan némi teret nyerniük, de döntő sikert nem tudtak elérni.

A harcok alatt a térségbe irányított csapatok száma mindkét oldalról tovább emelkedett. 1948 júniusára a pakisztáni hadsereg öt dandára harcolt Kasmírban, melyeket az Azad Kasmír hadsereg és a katonai jellegű Határmenti Erők egészítették ki. Az indiai hadsereg ugyanekkor 12 dandárt vonultatott fel, s ezeket az erőket harckocsik, tüzer-ség, és az indiai légierő támogatta.

Az utolsó erőfeszítések

A nyár folyamán az indiai csapatok újabb támadásokat indítottak, de ezeket a pakisztániak visszaverték. Változást a katonai helyzetben végül csak az ősz hozott. 1948 novemberében az indiai csapatok Srinagarból a Zojila hágó felé támadtak, s egy dandárcsoport, a 7. lovas ezred Stuart harckocsijainak a támogatásával november 1-jén elfoglalta a hágót (a világon itt vetettek be a legmagasabb helyen harckocsikat, kb. 3500 méteren). Az indiaiaknak november folyamán sikerült felszabadítaniuk Leht is, majd innen kiindulva elfoglalták Kwalatse várost, ahonnan pedig tovább nyomultak Kargil felé. Kargilt azonban a Zojila hágó felől érkező csapatok érték el 1948 decemberében. A város visszafoglalásával helyreállították a szárazföldi összeköttetést Srinagar és Leh között.

Az indiai hadsereg jelentős eredményt ért el a front nyugati szakaszán is, ahol

november 23-án egy jól sikerült támadást követően felszabadították a már egy teljes éve ostrom alatt álló Poonchot. E sikerekkel a nagyobb indiai hadműveletek véget értek. A pakisztáni hadsereg viszont újabb offenzívát tervezett decemberre. A „Vénus” offenzíva célja volt, hogy a 7. hadosztállyal elvágják az indiai egységek fő utánpótlási vonalát Beri Pattannál, s így elszigeteljék a Nao-shera–Jhangar–Poonch térséget. December 14-én a támadást előkészítő tüzéségi tűz jelentős veszteséget okozott az ellenségnek, és meglepte az indiaiakat. Ám döntő változást valószínűleg nem hozott, mivel a pakisztániak a támadással kapcsolatban csupán a tüzéség tűzcsapásáról tesznek említést. A háborúban minden bizonnyal ez volt az utolsó nagyobb katonai akció. India ugyanis 1948. december 30-án tűzszünetet kért, és ezt 1949. január 1-jén a szintén kimerült Pakisztán is elfogadta.

Veszteségek, eredmények

A tűzszünet értelmében az eddigi frontvonalakból lett az ideiglenes demarkációs vonal. Ez kb. Jammu magasságában érintette a pakisztáni határt, s innen kiindulva haladt Észak felé, nagyjából 30–50 km-es távolságban a pakisztáni határtól. Majd kb. Muzaffarabad magasságában megtört, s innen kelet felé fordulva haladt a Nanga Parbat és a Burzil hágótól délre, egészen a Siachen gleccserig.

A veszteségeket csak megbecsülni lehet, és a becslések igen eltérő adatokkal szolgálnak. Pakisztán oldalán a veszteség indiai becslés szerint 20 000 fő volt, s ezek közül 6000 volt a halottak száma. Az indiai veszteségekről ugyanez a forrás csupán azt írja, hogy annak többszöröse volt a pakisztáni. Egy másik helyen mindkét oldalon 1500–1500 halott katonáról tesznek említést.

A háború egyik érdekessége, hogy a harcok gyakorlatilag Kasmír területére kor-

látozódtak. Hogy a konfliktus végül nem terjedt ki a határ más szakaszára, annak több oka is lehetett. Egyrészt a meglévő katonai egységekre az új államok más területein is szükség volt (az új határok biztosításánál, egyes területek pacifizálásánál, a belső rend fenntartásánál, stb.). Másrészt korlátozottak voltak a rendelkezésre álló anyagi eszközök, és ezáltal az újonnan felállítható, felszerelhető alakulatok száma is.

A háború során India fokozatosan mintegy 80 000 főre növelte a Kasmírban harcoló katonáinak a számát, ám valószínűleg ez volt minden, amit a még szervezés alatt álló hadseregéből, illetve az ekkoriban összeomlott gazdaságából ki tudott hozni. A felosztás következtében kialakuló gazdasági helyzet egyszerűen nem tette lehetővé – egyik fél számára sem – a fegyveres erők gyorsabb fejlesztését, és ezáltal a döntő erőfölény létrehozását, vagy akár új front nyitását a határ egy más szakaszán. Sőt valószínűleg a gazdasági bajok kényszerítették a feleket a tűzszünet elfogadására is.

Mivel a háborúban egyik fél sem tudott döntő sikert elérni, Kasmír kérdése nem oldódott meg, és a későbbiekben folyamatos feszültséget okozott India és Pakisztán kapcsolatában, majd végül más problémáktól is támogatva elvezetett az 1965-ös újabb háborúig.

Felhasznált irodalom

- <http://www.onwar.com/aced/nation/ink/india/fkashmir1947.htm>
<http://www.onwar.com/aced/nation/ink/india/findohyderabad1948.htm>
<http://www.defencejournal.com/sept99/martial-races.htm>

- <http://www.geocities.com/pentagon/bunker/5040/ghgformations.html>
<http://www.indianarmedforces.com/archive/navyhistory.htm>
<http://www.indianarmedforces.com/archive/airforcehistory.htm>
<http://www.regiments.org/milhist/southasia/iargts.htm>
<http://www.armedforces.nic.in/airforce/ma-jop1.htm>
<http://www.armedforces.nic.in/army/arma-jop1.htm>
<http://www.republic.com.pk/archives/may/art3.htm>
<http://www.armedforces.nic.in/army>
<http://www-ec.njit.edu/~axz6893/airforce.htm>
<http://www.Pakdefence.com/Airce1.htm>
<http://www.malghani.8m.com/pafweb.htm>

Világ események. 1945–1967. Budapest, 1968, Kossuth Könyvkiadó.

RADÓ SÁNDOR: Nemzetközi Almanach 1967. Budapest, 1967, Kossuth Könyvkiadó.

TENIGL-TAKÁCS LÁSZLÓ: India története. Budapest, 1997, Medicina – A Tan Kapuja Budhista Főiskola.

India. Budapest, é. n., Panoráma.

KALMÁR GYÖRGY: India: Nyugalom és nyugtalanság. Budapest, 1971, Kossuth Könyvkiadó.

HALÁSZ GYÖRGY (szerk.): Britannica Hungarica világciklopédia. IX. köt., Budapest, 1994, Mozgó Világ.

ZALA TAMÁS: Örök tűz? *Magyarország*, 1965/35. 10.

Térképek forráshelye

pakdefence.fsnet.co.uk/Pakforces/map1.html alapján.